

Ütopik sosyalizmi aşmış Marksizm

Sait Almış

Kitap Eleştirisi

Ütopik Sosyalizmi Aşmış Marksizm
Ütopya Yayınları, İstanbul, 2012
Mehmet İnanç Turan

Mehmet İnanç Turan'ın *Ütopik Sosyalizmi Aşmış Marksizm* adlı kitabı, Ütopya Yayınları'ndan çıktı. Bildiğiniz gibi Marksizm üç eleştirel zemin üzerinde yükselen bir dünya görüşüdür. Bu zeminler Felsefe, Ekonomi Politik ve Komünizmdir. Yazar daha önceki çalışmalarından *Felsefeyi Aşmış Marksizm* ile Marksizmin felsefe ayağının oluşturulmasını anlatmıştı bizlere. Yeni kitabı *Ütopik Sosyalizmi Aşmış Marksizm* ile Marksizmin diğer ayaklarından biri olan komünizm teorisinin nasıl geliştirildiğini anlatıyor.

Komünizm düşüncesi Marks ve Engels tarafından ütopik sosyalizmin eleştirisi üzerine kurulmuştur. Mehmet İnanç Turan bu nedenle kitabının adını *Ütopik Sosyalizmi Aşmış Marksizm* olarak belirlemiştir.

* * *

Ortaçağ karanlığı içinde aydınlık, özgür bir toplum özlemi duyan düşünürler, Fransız devriminin bu özlemlerine karşılık olacağını sandılar. Ancak yanıldıklarını anlamaları uzun sürmedi. Fransız devriminin eşitlik yerine eşitsizlik, adalet yerine adaletsizlik, özgürlük yerine köleliği devam ettiren bir kapitalist düzen getirdiğini gördüler.

Fransız devriminde aradığını bulamayan düşünürler arayışlarına devam ettiler. Bu filozoflar özlem duydukları, tüm insanlığı kurtaracak düzenlerine **sosyalizm** adını verdiler. Yazar kitabına işte bu filozoflardan üçünün (Saint Simon, Charles Fourier, Robert Owen'un) sosyalizm görüşlerini ele alarak başlıyor.

Ütopik sosyalistler iyi niyetlidirler. Tüm insanlığın kurtuluşunu isterler. Buna karşın özlemini duydukları sosyalizme nasıl varılacağını yollarını bilemez ve gösteremezler. Saint Simon toplumu çalışanlar ve aylaklar olarak iki bölüme ayırır. Aylaklar adını verdiği üretmeyenler sınıfı, aristokrasi ve toprak sahiplerinden oluşur. Çalışanlar sınıfının başına burjuvaziye ve bankerleri koyar. Sınıfları yanlış konumlandıran Saint Simon'un bu önerisi doğal olarak yaşamda karşılık bulmaz.

Engels, Saint Simon'un sosyalizm anlayışındaki ütopik düşünceleri arasında devrimci bir fikir bulur. Saint-Simon'un insanların yönetiminden şeylerin yönetimine geçilecek bir toplumu betimlediğini söyler. Bunu **devletin ortadan kalkması** olarak niteler.

Fourier'in ütopyası "falanster" adını verdiği ortaklıklardır. Falansterler belirli bir toprak parçasında kurulacak, üretim ortak yapılacak ve birlikte yaşanacaktır. Bu ortaklıklarda bölüşüm emeğe, sermayeye ve yeteneğe göre olacaktır. Falansterlerin üyeleri birer işçi değil, hissedar olacaktır. Görüldüğü gibi, Falansterler ortak mülkiyet üzerine kurulmaz. Fourier'in sosyalizminde özel mülkiyet devam edecektir, sermaye yok olmayacak, hissesine düşen payı alacaktır.

Engels'in Fourier'in düşünceleri arasında olumlu bulduğu yan uygarlığın (burjuva toplumun) sefaletini acımasızca eleştirmiş olmasıdır. Burjuva toplumunda yoksulluğun bolluktan doğduğunu söyleyen kişi Fourier'dir. Fourier'in en övülecek yanı, **diyalektik toplum-tarih anlayışı**dır. Fourier toplumların tarihine diyalektik biçimde bakar, insanlığın burjuva topluma (uygarlığa) gelinceye kadar geçirdiği evreleri inceler.

Robert Owen burjuva toplumun rekabet ve bireysel çıkar üzerine kurulduğunu görür. Bireysel çıkarların karşısına toplumun çıkarını koyar. Yeni

toplum kamu çıkarı temelinde örgütlenmelidir. Owen burjuva toplumunun özel-mülkiyet-din-evlilik kurumuna saldırmayı göze alır ve toplum dışına itilir.

Ütopik sosyalistlerin görüşlerinin hayalci düzeyde kalmasının temel nedeni toplumun ekonomik yapısında sosyalizmin maddi temellerinin yeteri kadar gelişmemiş olmasıdır. Onların sosyalizm fikrini kapitalizmin maddi koşullarını irdeleyerek ortaya çıkarmalarının maddi öncülü yoktu. O nedenle **ütopyacı sosyalistler** olarak kaldılar.

* * *

M. İnanç Turan'ın deyimiyle, “Marksizm ütopik sosyalizmin üzerine bir şimşek gibi düşmedi; güneş gibi yavaş yavaş doğdu.” Marx ve Engels'in sosyalizmin (aynı anlamda komünizmin) siyasal teorisini ütopya alanından alıp maddeselleştirmesi bir gecede olmadı. Marksizmin doğumu bir süreç içinde olmuştur. Marx ve Engels'in felsefeyi aşmaları, kapitalizmi ekonomik açıdan çözümlemeleri, sosyalizm anlayışını bilimsel temellere oturtmaları da zaman ve emeklerini aldı. Yazar bu kitabın geri kalan kısmında Marksizmin kurucularının sosyalizmin kuramını oluşturmak için katettikleri süreçleri anlatır.

Marks'ın 1843'de yazdığı *Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi*'nde sınıf savaşımı ve demokrasinin sınıfsal niteliği konusunda bir bilgi yoktur. O da Saint Simon gibi **devletsizlik** fikrine ulaşır, ama bunun nasıl gerçekleşeceğini açıklayamaz henüz. 1844'te *Yahudi Sorunu* isimli bir makale kaleme alır. Bu makalede devlet ile toplum arasındaki ayrılık ortadan kalkmadan insani kurtuluşun mümkün olmadığı kanısına varır. Ama bu kurtuluşun yolu, yöntemi nasıl olacaktır? Bu sorunun yanıtını bulması gecikmez.

Marx birkaç ay sonra “Hegelin Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı: Giriş” başlıklı makalesini yazar. Mehmet İnanç Turan'ın deyimiyle, “bu yazı ile Marx kendi beyninde kendini aşar.” Yani zihinsel bir devrim gerçekleştirir. Toplumsal sorunların kaynağını bulmuştur: **Özel mülkiyet!** Özel mülkiyet aşılmadan insani kurtuluş sağlanamaz ve insani bir toplum kurulamaz.

Peki, özel mülkiyeti kim açacaktır? Marx'ın yanıtı nettir: **Mülksüzler, yani proletarya!**

Peki, proletarya bu tarihsel görevini nasıl gerçekleştirecektir. Özel mülkiyete dayalı toplum biçimi içinde kalarak yani reformlarla bu mümkün müdür? Marx ikircim göstermeden söyler: Hayır, reformlarla değil **devrimle!**

Peki, proletaryanın devrimi nasıl olacak? Marx'a göre insani kurtuluşa giden yol sadece düşünce düzleminde gerçekleştirilemez. Özel mülkiyeti

elinde tutan burjuvazi somut bir güçtür. O güç ancak somut bir güçle yenilebilir. Teori, yığınlara ulaşır ulaşmaz, maddi-somut bir güç haline gelir: “Almanya’da hiçbir kölelik biçimi tüm kölelik biçimi paramparça edilmeden sona erdirilemiyor. Olayların derinlerine inen Almanya, tepeden tırnağa devrim yapmaksızın devrim yapamıyor. Almanın kurtuluşu, insanın kurtuluşu anlamına geliyor. Bu kurtuluşun başını felsefe, kalbini proletarya oluşturuyor.”¹

Bu makale Marx’ın komünizm teorisinin temellerini attığı ilk adımdır. Marks bu makale ile sınıfları, sınıf savaşımını ve sınıf savaşının varacağı son noktayı yani sosyalist devrim düşüncesini ilk kez ortaya koymuş olur. Yazarın dediği gibi, “Marx artık ütöpik sosyalizmin sınırlarını aşmaya başlamıştır. Ütöpik sosyalizm toplumun tüm sınıflarını birleştirerek geleceğin toplumunu düşlerken; **Marx, toplumu sınıflara ayırıştırıyor. Toplumun değişimini, ütöpik sosyalistlerin öngördüğü gibi reformlarla değil, devrimle sağlıyor.**”

Marx vardığı bu noktayı, geliştirdiği görüşü henüz komünizm olarak isimlendirmiyor. Bunun için bir zihinsel devrim daha yapması gerekiyor.

* * *

Marx 1844 *El Yazmaları* ile **komünizm** fikrine sıçrama yapar. Geleceğin toplumunun adını komünizm olarak koyar. Marx’ın “İnsancı Komünizm”, “Doğacı Komünizm” tanımlarında Feuerbach’ın etkisi açıktır. Marx henüz komünizm teorisini bilimsel temellere oturtmuş değildir. Yazar Marx’ın vardığı noktayı şöyle özetler:

Yabancılaşmanın ortadan kalkmasıyla yeşerecek komünizmin görünüşünün ipuçlarını vermeye girişir Marx. Burjuva toplumun insanı, yabancılaşma tarafından “eksik insan” haline getirilmiştir. Komünizm ise bütünsel insanı yaratacaktır. İnsan, bütün insanal niteliklerine kavuşacaktır. İnsanal yararlılık temel olgu olacaktır. Bütünsel insan, yeteneklerini özgürce kullanarak, kendini gerçekleştirerek “zengin insanla” çakişacaktır. **Zengin insan, insanal yaşamsal belirteyi ihtiyaç duyan insandır.**

* * *

Ağustos 1844’te Marx ile Engels birlikte çalışma kararı alırlar ve Genç Hegelcilere karşı *Kutsal Aile*’yi yazarlar. Marx kendi üzerine düşen *Kut-*

¹ Karl Marx, *Hegel’in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi*, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, 1997, s. 209.

sal Aile'deki bölümleri yazarken, Engels *İngiltere'de Emekçi Sınıfının Durumu*'nu yazmaktadır. Mart 1845'te tamamlar bu kitabı Engels.

Engels'in bu çalışmasıyla komünizm teorisine yaptığı en önemli katkı, devletin görevinin burjuvaziyi korumak olduğunu saptamasıdır. **Proletarya kendini kurtarmak ve gelecek toplumu kurmak için devlet gücüyle korunan burjuvaziden iktidarı almalıdır.**

Burada Engels, **Marksizmin devlet teorisine** başlangıç olacak noktayı belirtir ama henüz gelecek toplumun kurulması için devleti ele geçirip yıkmaktan, proletarya egemenliğini kurmaktan bahsetmez. Komünizm düşüncesi o aşamaya erişmemiştir.

Robert Owen burjuvaziyi toplumdaki eşitlik fikrine ikna etmeye çalışıyordu. Engels'in böyle bir çabası yoktur ama burjuvazinin bir kesiminin komünizme ikna olacağını düşünür. Engels ütopik sosyalistler gibi sosyalizmi çalışanlar ile sermayenin ortak toplumu olarak düşünmez. Ancak burjuvazinin "iyi öğeleri"nin son çarpışma anında gerçeği anlayarak proletaryanın yanında saf tutacaklarını hayal eder.

Bu yanlış görüş Marx'ta da vardır. Marx ve Engels bu düşünceden komünist düşüncelerini netleştirdiklerinde kopacaklardır.

* * *

Marx, Mart 1845'te *Feuerbach Üzerine Tezler*'i yazar. Bu tezler Feuerbach'ın doğacı materyalizmine karşı olduğu kadar, Robert Owen gibi ütopik sosyalistlerin maddeciliğine karşı da atılmış bir adımdır. Komünizm teorisi açısından bu adım önemlidir.

Robert Owen gibi ütopik sosyalistler, kötü ortamın ürünü olan "kötü insanlar"ı eğitimle kötülükten kurtaracaklarını düşünürler. Marx kötülüğü ortadan kaldıracak eğitimcilerin, öğretmenlerin kim olacağını sorar. Eğitimcileri kim eğitecektir? Ütopik sosyalistler geleceğin toplumunu kendi beyinlerinden çıkarırken, **Marx geleceğin toplumunu devrimci pratik içinden çıkarmak ister.**

Marx'ın vardığı yeni materyalist görüş, sınıflı toplumun sınırlarını aşar, sınıfsız topluma, sosyalizme ulaşır. Buradan hareket eden Marx ve Engels, Kasım 1845 ile Ağustos 1846 tarihleri arasında yazdıkları *Alman İdeolojisi* adlı eserle komünizmi **tarihsel materyalizmden** yola çıkarak açıklamaya çalışacaklardır.

Materyalist bakış açısını basit bir biçimde açıklamak gerekirse, insan yaşamının insan bilincini belirlediği fikri üzerine kuruludur. İdealist felsefe düşüncesi (bilinci), maddi yaşamın önüne koyarken, maddeci felsefe tersini

yapar; yaşamı, düşüncenin önüne koyar. Aslında Feuerbach ve ütöpik sosyalist Owen da bu noktada Marx-Engels gibi düşünürler. Marx'ın ve Engels'in onlardan farkı ve üstünlüğü, insanların yaşadığı ortamın ürünü olduğuna ek olarak ortamı değiştirenin de aktif insan olduğunu söylemeleridir. Yani felsefeyi gökyüzünden yere tamamen indirmeleri, yaşamın emrine vermeleridir.

Engels, *İngiltere'de Emekçi Sınıfın Durumu*'nda Marksist devlet teorisine giriş yapmıştı. Şimdi Marx-Engels *Alman İdeolojisi*'nde bu devlet teorisini belirginleştireceklerdir. İlk kez devlet ile egemen sınıf arasındaki ilişkiyi net biçimde formüle edeceklerdir.

Devlet, egemen sınıfın ortak çıkarlarını dile getiren bir örgütlenmedir. Eğer söz konusu olan modern devletse, burjuvazinin hem içerde hem de dışarıda ortak çıkarını yansıtır. **Özel mülkiyetçi bir toplumda devlet, özel mülkiyet üzerinde yükselir.**

Alman İdeolojisi, komünizmin ancak dünya çapında kurulacağını teorik ve pratik gerekçelerini sayar ama komünizme gidiş yolunun bir planını sunmaz. Tek tek ülkelerde ortaya çıkacak “geçiş toplumları”ndan ve oralarda kurulacak proletarya diktatörlüklerinden bahsetmez. Şimdilik Marx ve Engels'in ulaşabildikleri sonuç, **komünizmin bir ülkede kurulamayacağıdır.** Proletaryanın işi olan **komünizm, evrensel niteliği gereği, evrensel olarak kurulmayı gerektirir.**

Ütöpik sosyalistler burjuvazi ile proletarya arasındaki “uzlaşmaz sınıf savaşı” düşüncesine ve düşüncenin sonucu “devrim” fikrine varamamışlardır. Ütöpik sosyalistler henüz tohum halinde ortaya çıkmış ezilen sınıfın teorisyenleridir. Ne var ki, bu teorisyenler ideal toplum hayallerinin arkasından gitmişler, teorilerini toplumun içinden, sınıf mücadelesinden çıkartamamışlardır. Marx'ın ve Engels'in farklılığı buradadır.

Marx 1847 (Ocak-Nisan) tarihinde kaleme aldığı *Felsefenin Sefaleti*'nde dünya komünizmine giden yolun “sınıf savaşımdan” (politik savaşımdan) geçtiğini belirler. Bu sınıf savaşımları nereye varacaktır? Marx ilk hedefin devrim olduğunu net biçimde belirtir:

Engels, Ekim 1847'de *Komünizmin İlkeleri*'ni yazar. Daha sonra Marx, hem kendi hem de Engels'in adına Ocak-Şubat 1848'de *Komünist Manifesto*'yu kaleme alır. Engels **dünya pazarı** gerçeğinden yola çıkarak bir ülkede başlayan devrimin diğer ülkelere etki edeceğine ve yayılacağına işaret eder. Bir ülkede başlayabilecek bir devrim ile **dünya devrimini** iki ayrı olay olarak ele alır.

Marx ve Engels henüz proletaryanın egemen sınıf haline gelmesine “proletarya diktatörlüğü” ismini vermezler.

Demek ki, proletarya önce devrim yoluyla kendini egemen sınıf durumuna getirir. Geçiş toplumunda proleter devlet, sınıfları, proletaryanın kendisini yok eder. Komünizmle devletsizliğe ulaşır. Geçiş toplumunun gittikçe yok olan bir devlete ihtiyacı var ama komünizmde devlet yok!

O halde, komünizm, özgür biçimde birleşmiş üreticilerin birliğidir.

* * *

1848 devrimleri komünizmin teorisini geliştirme yönünde büyük bir pratik sunar. Marx'ın bu devrimler için dergilerde yazdığı yazılardan 1850'de *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri* kitabı ortaya çıkar.

Marx İngiltere'den önce Fransa'da politik bir devrimin olabileceğini kabul eder. Fransa ekonomik olarak İngiltere'den geridedir fakat **sosyalist devrimin koşulları** Fransa'da vardır. Fransa'da proleter (politik) devrim olacaktır. Bu, bir dünya savaşına yol açacaktır. Fransa devrimi, ulusal alandan Avrupa'ya yayılacaktır. İngiltere'de burjuvaziden iktidar alınacaktır. **Toplumsal devrim ancak Avrupa çapında tamamlanacaktır.**

Marx ayrıca burada Fransa'yı da içeren **devrim teorisi** üzerine bir tahlil yapar. Devrimler dünya pazarının kalbine vurmadan önce, politik bakımdan altüst olan (**devrimci durum**) diğer ülkelerde zorunludur çünkü merkezdeki denge olanağı, merkezden uzakta olanlardan daha fazladır: "Elbette ki, şiddetli patlamalar, burjuva gövdesinin yüreğine, merkezine vurmadan önce uç bölümlerinde meydana gelmek zorundadır, çünkü merkezde denge olanağı uç bölgelerdekinden daha fazladır."²

Marx'ın bu sözleri **zayıf halka** teorisine temel oluşturur. Bilindiği üzere, Marx'ın öngörüsünün bir parçası 1871'de Paris Komünü ile gerçekleşti: Fransa'da proleter devrim oldu fakat İngiltere'ye sıçramadı.

Marx ve Engels Mart 1850'de Almanya'daki hedeflerini **sürekli devrim** anlayışına bağlı olarak çizerler. Komünizmin kuruluşu için önkoşul olan dünya pazarında egemenliği ele geçirmek için devrimin kesintisiz biçimde yayılması gerektiğini, komünizmin ancak dünya çapında kurulabileceğini ifade ederler. Marx ve Engels bu amaçla bağıntılı olarak "sürekli devrim"i savunur.

Proletarya devlet gücünü ele geçirinceye ve yalnızca bir tek ülkedeki değil, dünyanın tüm önde gelen ülkelerindeki proleterlerin birliğinin, bu ülkelerin proleterleri arasındaki rekabetin ortadan kalkmış olduğu ve hiç değilse bel-libaşlı üretici güçlerin proleterlerin ellerinde toplanmış bulunduğu noktaya

2 Karl Marx-Friedrich Engels, *Seçme Yapıtlar 1*, çev. Muzaffer Ardos, Sevim Belli, Ahmet Kardam ve Kenan Somer, Sol Yayınları, 1976, s. 350.

ulaşınca dek, **devrimi sürekli kılmak** bizim sorunumuz ve bizim görevimizdir.³

Marx ve Engels *Komünist Manifesto*'da proletaryanın devrimle kuracağı “siyasi egemenlikten” bahsetmişlerdi. İşte şimdi, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri*'nde bu siyasi egemenlik **proletaryanın diktatörlüğü** olarak adlandırılmıştır. Marx artık sürekli devrim fikri ile proletarya diktatörlüğü fikrini birleştirecektir. Proleter devrimleri, proletaryanın diktatörlüğü ile başlangıç yapacak ve bu dayanak noktasından sınıfları ve kapitalist üretim ilişkilerini kaldırınca kadar devrimi sürekli kılacaktır.

Özetle, sosyalizme giden yol ulusal devrimlerle başlayacak. Proletarya burjuva devlet iktidarını ele alıp parçalayacak ve proletarya diktatörlüğünü kuracak. Ulusal devrimler dünya pazarına egemen olan diğer ülkelere yayılacak. Evrensel bir geçiş döneminden sonra, dünya pazarında egemenlik sağlamış proletarya diktatörlükleri kendi ömrünü dolduracak ve bu ülkeler hep birlikte sosyalizmi (komünizmi) kuracak. Böylece Marksist devrim ve devlet kuramı ortaya çıkmış olur.

* * *

Marx *Grundrisse* ile ekonomi politiğin (kapitalizmin) eleştirel aşılmasına giriş yaptıktan sonra, *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*'yı yayımlar. 1861-1863 yılları arasında *Artı- Değer Teorileri*'ni (Kapital'in dördüncü cildini) yazar. Ardından 1865'te *Ücret-Fiyat ve Kâr*'ı kaleme alır. 1867'de *Kapital*'in birinci cildi yayımlanır. Marx daha önceden 1864-1865'te *Kapital*'in üçüncü cildinin önemli kısmını yazar. 1865-1867'de de *Kapital*'in ikinci cildinin ilk biçimini yazar. (1878 yılında bu kitaba son eklemelerini yapar). Kısacası, yaklaşık olarak 1868 yılına kadar (daha sonra yapılacak ufak eklemeleri saymazsak) *Kapital*'in dört kitabının temeli tamamlanmış olur.

Marx komünizmin maddi temelini bu çalışmalarına dayanarak kapitalizmin içinden bilimsel olarak çıkaracaktır. Mehmet İnanç Turan, Marx'ın burada vardığı sonuçları kısaca özetler ve Marx'ın ütöpik sosyalizmi nasıl aştığını gösterir.

Marx, Haziran 1859'da yayımlanan *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*'nin önsözünde komünizm öncesi üretim tarzlarını tarih-öncesi olarak ilan eder. Tarih-sonrasının üretim tarzı olan komünizmi Marx, kapitalizmin bilimsel incelenmesinden çıkarır. Bu aynı zamanda bir burjuva bilimi olan

---

3 a.g.e., s. 218.

ekonomi politiğın eleştirilerek aşılmasıdır.

Ütopik sosyalizm, düşünürlerin özel tercihlerine dayanırken, ütopik olmayan komünizm tarih-öncesinin son toplum biçimi olan kapitalizmin yarattığı nesnel temele ve eğilimlere dayanır. **Marx, komünizmin tohumlarını kapitalizmin içinden çıkarır, tarih-sonrasının üretim tarzının toprağına eker.**

Marx çok önemli bir konunun altını kırmızı bir çizgiyle çizer: Hem kapitalizmde, hem de komünizmde üretim zamanı (çalışma zamanı), zorunluluk içerir. Hiçbir toplum bu zorunluluktan kaçamaz. Oysa insanın özgürlüğü, üretim zamanının dışındadır; başka bir deyişle, serbest zamandadır.

* * *

18 Mart 1871’de Paris proletaryası iktidarı ele geçirir; 28 Mayıs 1871’e kadar Paris’i yönetir. Marx, 1871 Nisan-Mayıs arasında *Fransa’da İç Savaş’ı* yazar. Marx’ın bu çalışması, devrim pratiğinden çıkmış sonuçları ütopik olmayan komünizmin bilgi hazinesine katar.

Özet olarak diyebiliriz ki, *Fransa’da İç Savaş’ın* komünizm teorisinin gelişimine en önemli katkısı, **devletin parçalanış biçimlerini** somut olarak göstermesi ve **bürokrasi sorununu** ele almış olmasıdır.

Marx 1875’de Alman İşçi Partisi’nin Gotha programını eleştiren *Alman İşçi Partisi Programının Kenar Notları’nı* (*Gotha Programının Eleştirisi’ni*) yazar.

Marx bu eserinde daha önceki yazılarında belirttiği gibi, kapitalizm ile komünizm arasında **devrimci bir geçiş dönemi** olduğunu ve bu geçiş döneminin **devletin proletarya diktatörlüğü** olduğunu açıklar: “Kapitalist toplum ile komünist toplum arasında, birinden ötekine devrimci dönüşüm dönemi yer alır. Buna da bir siyasal geçiş dönemi tekabül eder ki, burada, devlet proletaryanın devrimci diktatörlüğünden başka bir şey olamaz.”⁴

Demek ki, proletarya diktatörlüğün ömrü komünizme kadardır; komünizmin hiçbir aşamasında proletarya diktatörlüğü olamaz. Marx’ın ve Engels’in daha önceki yazılarında defalarca söylediği gibi, bunun anlamı komünizmde devlet iktidarının yok olacağıdır. **Geçiş dönemi, sınıfları dolayısıyla devletin sönmülendirme dönemidir.**

Gotha Programı, komünist toplumda her işçinin “emeğın tüm ürününü” geri alacağını söyler. Marx bu görüşe karşı çıkar. Komünizmin başlangıç (ilk

4 Karl Marx-Friedrich Engels, *Seçme Yapıtlar 3*, çev. Mihri Belli, Sevim Belli, Seyhan Erdoğan, Vahap Erdoğan, Arif Gelen, M Kabagil, Ünsal Oskay, Kenan Somer, Öner Ünalın, Sol Yayınları, 1979, s. 31-32.

Devrimci Marksizm

aşaması) ile, daha yüksek aşaması arasında Marx'ın ayırım yapmasının bir nedeni de bu görüşü eleştirebilmek içindir.

Komünizmin ilk aşamasında işçi “emeğin tüm ürününü” alamaz. Eğer işçi emeğinin tüm ürününü alırsa, toplum varlığını nasıl sürdürecektir? Toplumun emeğinin ürünü, toplumsal ürünün tamamıdır. Herkes “emeğin tüm ürününü” alırsa, geriye bir şey kalmaz. Toplumsal gelişme için, toplumsal üründen bir kısmının ayrılması gerekir.

Komünizmin ilk aşaması ile daha yüksek aşamasını birbirinden ayıran çizgi üretici güçlerin gelişkinlik düzeyidir. Tüketim araçlarının bölüşümündeki farklılık, bunun nedeni değil, sonucudur.

* * *

M. İnanç Turan komünizm (sosyalizm) teorisinin özetlediğimiz oluşum sürecini, *Ütopik Sosyalizmi Aşmış Marksizm*'de Marx ve Engels'in ilgili eserlerinden alıntılarla geniş bir şekilde anlatıyor. Marksizm hakkında bilgi edinmek isteyenler için çok önemli bir kitabı bizlere sunmuş oluyor. Yazarın kitabın sonunda vardığı sonuç tüm insanlığı ilgilendiriyor: “İnsanlığın geleceği kendi ellerindedir. Ütopik olmayan sosyalizm nesnel olarak kapitalizmin açtığı pencereden dünyaya bakmaktadır. Eğer ezilen dünya işçi sınıfı tarihsel görevini eylemiyle yerine getiremezse, pencere tümüyle kapanacaktır ve koskoca insanlık dünyası karanlığa mahkûm edilmiş olacaktır.”